

Marksizam na spomenute ideale gleda kroz svoju dioptriju koja se očituje u materijalizmu, ateizmu i partijskom monopolu vrhovnog arbitra. Hoće li marksisti shvatiti da je i njihov cilj socijalizam, a »klasnost« (shvaćena kao materijalizam, ateizam) sredstvo i privremeni oblik izraza, koje treba ustupiti mjesto »čovječnosti«? Koliko će marksistička misao biti izraz autentičnog socijalizma, bit će jedan važan indikator i osvremenjivanje njezina stajališta prema religiji.

Autor na kraju knjige govori da je marksistička teorija o religiji bila opterećena nasljedem nekih predrasuda o religiji, ali da je to prošlost. Ne bih rekao da je tako kod svih marksista. A bilo bi potrebno da to oslobođenje od predrasuda vrijedi za sve marksiste. O tome će puno zavisiti kada će u svojoj punini vrijediti autorova konstatacija napisana na zadnjoj stranici knjige: »Vjernici prihvataju samoupravljanje i socijalizam zato što su uvjereni da su u njih ugrađeni bitni religijski ideali, te da socijalizam teži integraciji svih pozitivnih snaga u borbi za bolji život i da vjera u toj borbi mora dati svoj doprinos« (209).

A vjera će dati to veći »svoj doprinos« što se bude više pokazalo i dokazalo da je našem društvu bitan socijalizam kao izraz autentične čovječnosti a ne sektaški ateizam.

KRAJ

Milan Špehar

U rukama tvojim Stari zavjet.
Prije no uđoh u toplu sobu
htjedoh reći više toga,
izliti more iz sebe
tebi u krilo.

Ali shvaćam opomenu tvojih očiju:
jedna prošlost ne vraća se više.

Zato samo kratko pitanje,
dok gušim more u svojoj duši.
Čujem škrti odgovor.
Neki čudni smiješak prati me
dok otvaram vrata.
Tiho izlazim
— i nikad više.

Jedna prošlost ne vraća se više.